

Φτώχεια

Αρχική προσέγγιση του φαινομένου

Πληροφοριακό Κείμενο

Η φτώχεια στις πολλαπλές διαστάσεις της περιλαμβάνει την έλλειψη εισοδήματος και επαρκών υλικών πόρων ώστε να ζήσει κανείς με αξιοπρέπεια· την ανεπαρκή πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες, όπως η υγειονομική περίθαλψη, η στέγαση και η εκπαίδευση· τον αποκλεισμό από την αγορά εργασίας. Τα στοιχεία αυτά είναι οι βασικές αιτίες της φτώχειας και εξηγούν πώς τα άτομα και οι οικογένειες αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού. Η επίλυση αυτών των προβλημάτων απαιτεί προσεγγίσεις που σχετίζονται με όλους τους τομείς πολιτικής.

Απόλυτη φτώχεια: Κατάσταση στην οποία τα άτομα που την υφίστανται αδυνατούν να έχουν πρόσβαση σε αγαθά στοιχειώδη για την επιβίωσή τους, π.χ. τροφή, νερό, στέγαση, ιατρική περίθαλψη και φαρμακευτική αγωγή. Αφορά τόσο πληθυσμούς που ζουν σε χώρες υπό ανάπτυξη όσο και άτομα που ζουν σε αναπτυγμένες χώρες. Η απόλυτη φτώχεια εντείνεται με την όξυνση των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων και λόγω της έλλειψης μηχανισμών κοινωνικής πολιτικής που θα μπορούσαν να διαμορφώσουν «δίκτυ ασφαλείας» έναντι του φαινομένου.

Σχετική φτώχεια: Κατάσταση στην οποία τα άτομα, ενώ διαθέτουν εισόδημα που τους επιτρέπει να καλύψουν τις ανάγκες επιβίωσης, αδυνατούν να ανταποκριθούν στο καταναλωτικό πρότυπο της κοινωνίας όπου ζουν.

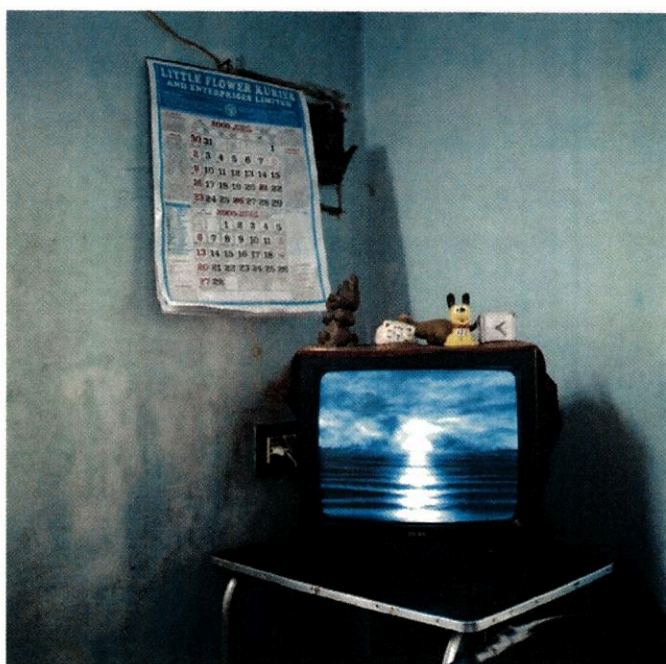
Γιάννης Μιγάδης, Πίσω όψη πολυκατοικιών

Φτώχεια και «ευάλωτες» ομάδες του πληθυσμού

Πληροφοριακά Κείμενα

Όπως αναφέρει το Δελτίο Τύπου της ΕΛΣΤΑΤ με τίτλο «Κίνδυνος Φτώχειας. Έρευνα Εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης των νοικοκυριών, 2016», στο πλαίσιο της αναπτυξιακής στρατηγικής «Ευρώπη 2020» έχει τεθεί ως στόχος καταπολέμησης της φτώχειας «να μειωθούν κατά 20 εκατομμύρια τα άτομα που βρίσκονται ή που κινδυνεύουν να βρεθούν σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό» ως το 2020. Σύμφωνα με την ίδια πηγή, το 2016 στην Ελλάδα ο πληθυσμός που βρέθηκε σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό ανήλθε σε 35,6% (3.789.300 άτομα). Στην ίδια έκθεση αναφέρεται ότι ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού είναι υψηλότερος για τα άτομα 18-64 ετών (39,7%), ενώ σε αυτό το ηλικιακό φάσμα τα αντίστοιχα ποσοστά μεταξύ Ελλήνων και αλλοδαπών που διαμένουν στην Ελλάδα ήταν 38% και 59,7% αντίστοιχα.

Olivier Culmann,
The Alumparambil family television set at home in Kerala-India, 2005

Στις περισσότερες χώρες, το χάσμα μεταξύ των πλούσιων και των φτωχών έχει φτάσει στο υψηλότερο επίπεδο των 30 τελευταίων ετών. Σήμερα στις χώρες του ΟΟΣΑ*ΓΛ, το πλουσιότερο 10% του πληθυσμού έχει εισόδημα 9,6 φορές υψηλότερο από αυτό του φτωχότερου 10%. Στη δεκαετία του '80, η αναλογία αυτή ήταν 7 προς 1 και ανήλθε στο 8 προς 1 τη δεκαετία του '90 και στο 9 προς 1 στη δεκαετία του 2000. [...] Κατά την κρίση, η εισοδηματική ανισότητα συνέχισε να αυξάνεται κυρίως λόγω συρρίκνωσης της απασχόλησης. [...]

Πηγή: ΟΟΣΑ. (2015). *Όλοι μαζί: Γιατί η μείωση της ανισότητας ωφελεί όλους μας* (Περίληψη στα ελληνικά από: OECD. (2015). *In It Together: Why Less Inequality Benefits All*). Ανακτήθηκε 30-4-2018 από https://read.oecd-ilibrary.org/employment/in-it-together-why-less-inequality-benefits-all/summary/greek_ab1885c3-el#page1, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264235120-en>

Φτώχεια και κατανάλωση

3η

Δραστηριότητα

Σχέση φτώχειας και κατανάλωσης

Μελετήστε το κείμενο που ακολουθεί και συζητήστε για τη σχέση φτώχειας και κατανάλωσης.

Η ζωή ενός καταναλωτή, η καταναλωτική ζωή, δεν έχει να κάνει με την απόκτηση και την κατοχή. Δεν έχει να κάνει καν με την αποκομιδή αυτών που αποκτήθηκαν προχθές και επιδείχθηκαν με καμάρι την επομένη. Πρώτα και κύρια, έχει να κάνει με το να είναι κανείς σε κίνηση.

Αν είχε δίκιο ο Μαξ Βέμπερ και η δεοντολογική αρχή της παραγωγικής ζωής ήταν η καθυστέρηση της ικανοποίησης, τότε το δεοντολογικό πλαίσιο της καταναλωτικής ζωής πρέπει να είναι η αποφυγή τού να μένει κανείς ικανοποιημένος. Για ένα είδος κοινωνίας που διακηρύσσει ότι το μόνο κίνητρο και ο πρώτος στόχος της είναι η ικανοποίηση του καταναλωτή, ένας ικανοποιημένος καταναλωτής δεν είναι ούτε κίνητρο ούτε στόχος, αλλά η τρομακτικότερη απειλή. Όπως το θέτει ο Ντον Σλέιτερ, η καταναλωτική κουλτούρα «συνδέει την ικανοποίηση με την οικονομική τελμάτωση: δεν πρέπει να υπάρχει τέλος στις ανάγκες. Απαιτεί από τις ανάγκες μας να είναι ακόρεστες κι ωστόσο να αναζητούν πάντα εμπορεύματα προς ικανοποίησή τους».

Δεν είναι η δημιουργία νέων αναγκών η μείζων μέριμνα (και, όπως θα έλεγε ο Τάλκοτ Πάρσονς, το «λειτουργικό προαπαιτούμενο») της κοινωνίας των καταναλωτών. Είναι η υποβάθμιση και ο ξεπεσμός των χθεσινών αναγκών, η γελοιοποίηση και ο ευτελισμός των «πασέ» πλέον αντικειμένων τους.

Ας θυμηθούμε ότι, σύμφωνα με την ετυμολογία της κουλτούρας του καταναλωτισμού, τα άτομα εκείνα που συμβιβάζονται με ένα πεπερασμένο σύνολο αναγκών, που πορεύονται αποκλειστικά με όσα πιστεύουν ότι χρειάζονται και δεν αναζητούν ποτέ νέες ανάγκες που ίσως εξάψουν μια ευχάριστη λαχτάρα για ικανοποίηση, είναι ελαττωματικοί καταναλωτές.

Διασκευασμένο κείμενο από: Μπάουμαν, Ζ. (2007).
Ζωή για κατανάλωση (μετάφραση: Γιώργος Καράμπελας). Αθήνα: Πολύτροπον.

Ανεργία

Αρχική προσέγγιση του φαινομένου

Πληροφοριακό Κείμενο

Η έννοια της ανεργίας

Όλα τα άτομα που είναι ικανά προς εργασία και θέλουν να εργαστούν αποτελούν τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό μιας οικονομίας, ο οποίος αποτελεί το εργατικό δυναμικό μιας οικονομίας. Ο απλούστερος και συνηθέστερος ορισμός της ανεργίας αναφέρεται στο σύνολο των ατόμων που αναζητούν αμειβόμενη εργασία, αλλά δε βρίσκουν. Μπορούμε να υπολογίσουμε τον αριθμό των ανέργων ως τη διαφορά μεταξύ εργατικού δυναμικού και απασχολούμενων: $\text{Ανεργοί} = \text{Εργατικό δυναμικό} - \text{Απασχολούμενοι}$.

Το ποσοστό ανεργίας εξαρτάται από τον αριθμό των ανέργων αλλά και από το μέγεθος του εργατικού δυναμικού και ορίζεται από τη σχέση:

$$\text{Ποσοστό ανεργίας} = \frac{\text{Ανεργοί} \times 100}{\text{Εργατικό Δυναμικό}}$$

Σημαντική επισήμανση: Ο υπολογισμός του ποσοστού ανεργίας επηρεάζεται σημαντικά από τις παραμέτρους που συνθέτουν τον ορισμό του ανέργου που κάθε φορά χρησιμοποιείται.

Τύποι και αίτια της ανεργίας

Με βάση τα αίτια δημιουργίας της ανεργίας, διακρίνουμε πέντε βασικά είδη ανεργίας: εποχιακή*ΓΛ, ανεργία τριβής*ΓΛ, διαρθρωτική*ΓΛ, ανεργία ανεπαρκούς ζήτησης*ΓΛ και τεχνολογική ανεργία*ΓΛ.

Αίτια της ανεργίας μπορεί να είναι η μειωμένη οικονομική δραστηριότητα που οδηγεί σε περιορισμένη ανάγκη απασχόλησης εργατικού δυναμικού, η υποκατάσταση θέσεων εργασίας από νέες τεχνολογικές μεθόδους και εργαλεία, η έλλειψη επαγγελματικού προσανατολισμού ή και η απουσία οργανωμένης τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, με αποτέλεσμα την αδυναμία των ανθρώπων να ανταποκριθούν στις σύγχρονες επαγγελματικές και οικονομικές εξελίξεις.

Χάρης Κοντοσφύρης - Χρήστος Τσώτσος, Νέο Ερείπιο - Δρώντας στον Χαμένο Χώρο, 2014 (Ο ποιητής Νίκος Καρούζος)

4η

Δραστηριότητα

Ορισμός και διαστάσεις του φαινομένου της ανεργίας

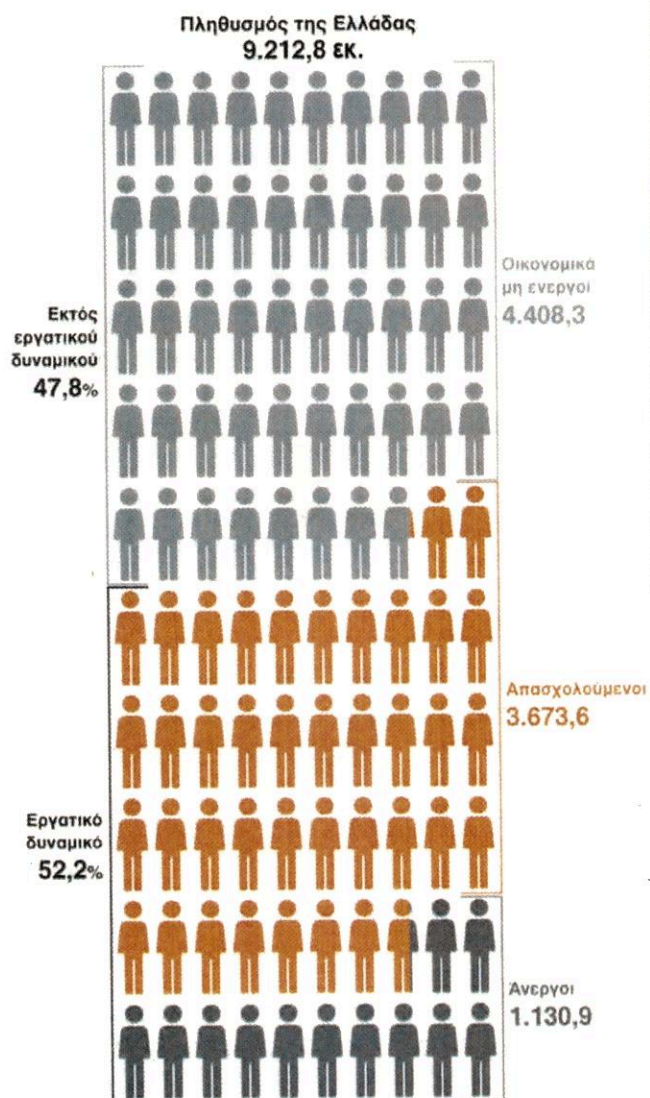
Παρατηρήστε τα δύο γραφήματα που ακολουθούν. Από το δεύτερο γράφημα εντοπίστε τα ποσοστά ανεργίας και απασχόλησης της περιοχής όπου κατοικείτε και συγκρίνετέ τα με άλλες περιοχές της Ελλάδας. Μπορείτε να σκεφτείτε πιθανούς λόγους, για τους οποίους παρατηρούνται διαφορές από περιοχή σε περιοχή;

Πληθυσμός της Ελλάδας, άνεργοι, απασχολούμενοι και οικονομικά μη ενεργοί (2016)

Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

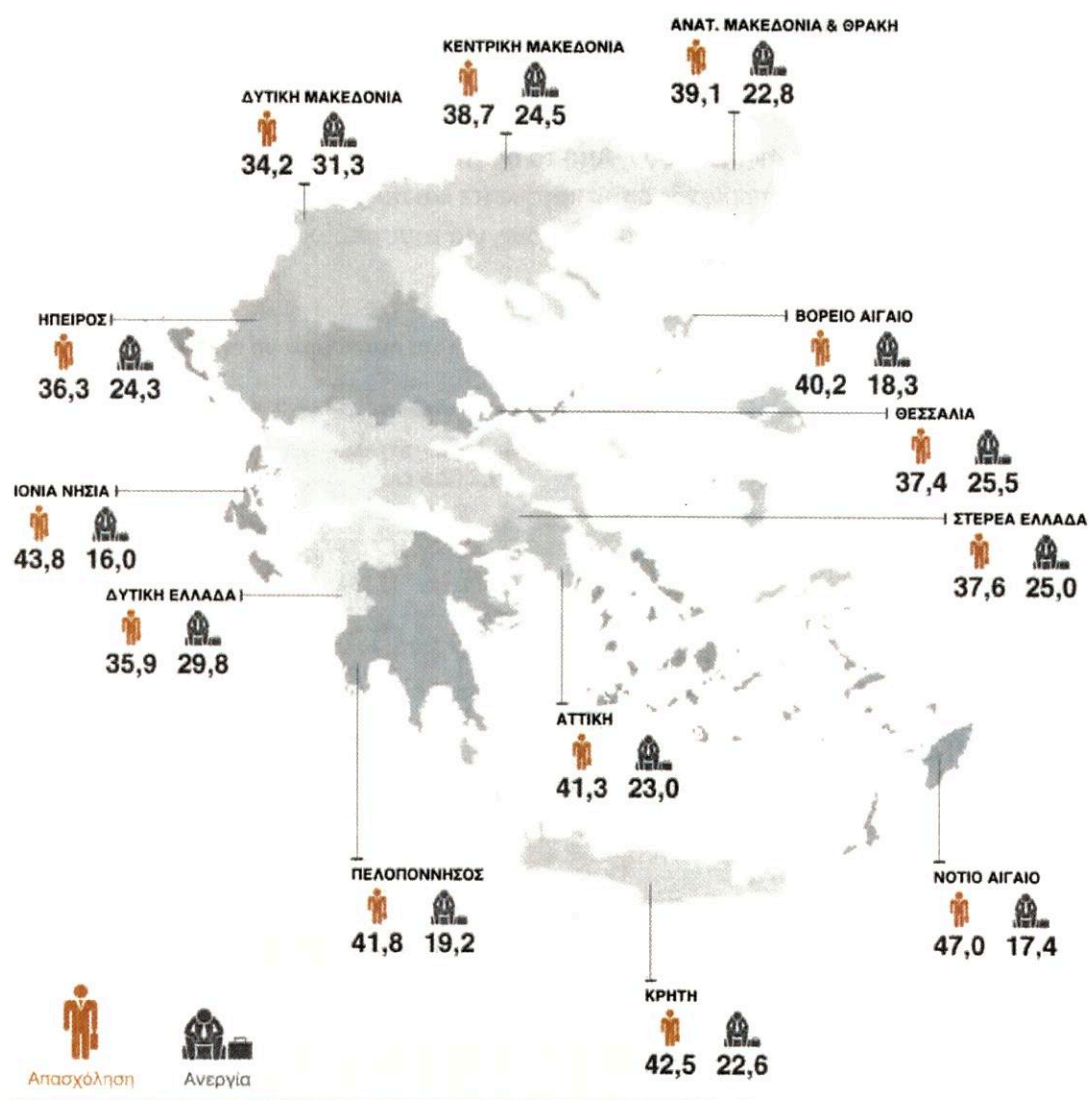
Είναι έρευνα συνεχής και παράγει τριμηνιαία αποτελέσματα. Βασικός σκοπός της είναι η κατανομή του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (15 ετών και άνω) σε τρεις πλήρως διακριτές ομάδες: απασχολούμενοι, άνεργοι (που αποτελούν το εργατικό δυναμικό) και οικονομικά μη ενεργοί.

Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 2016 (χιλιάδες)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ. Ανακτήθηκε 12-04-2018 από http://www.statistics.gr/documents/20181/5346500/elstat_labour_force_2017.pdf/6e33d521-58b7-4288-acdb-266afd04af50

Ποσοστό απασχόλησης και ανεργίας κατά περιφέρεια (2016)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ. Ανακτήθηκε 12-04-2018 από http://www.statistics.gr/documents/20181/5346500/elstat_labour_force_2017.pdf/6e33d521-58b7-4288-acdb-266afd04af50

Διακυμάνσεις της ανεργίας

5η

Δραστηριότητα

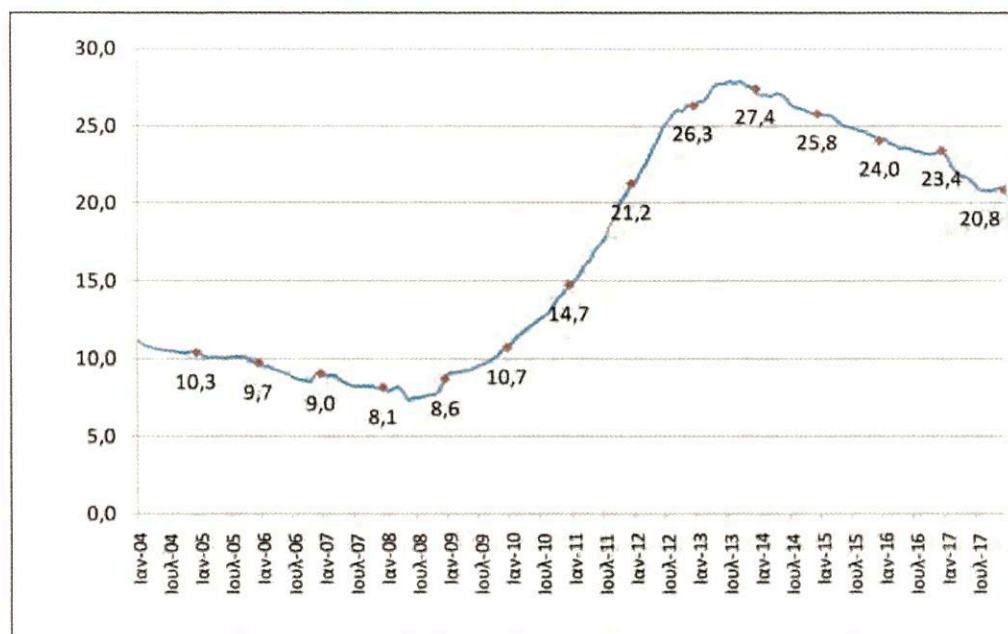
Τάσεις εξέλιξης της ανεργίας

Μελετήστε τους πίνακες και το γράφημα που ακολουθούν. Πώς ερμηνεύετε τα δεδομένα της ανεργίας που παρατηρείτε; Υπάρχει κάποιο στοιχείο ή κάποια τάση που σας κάνει εντύπωση;

Απασχολούμενοι άνεργοι, οικονομικά μη ενεργοί και ποσοστό (%) ανεργίας, Δεκέμβριος 2012-2017

	Δεκέμβριος					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Απασχολούμενοι	3.580.833	3.485.578	3.544.045	3.653.773	3.652.712	3.760.399
Άνεργοι	1.279.400	1.316.319	1.230.504	1.156.534	1.116.551	989.199
Οικονομικά μη ενεργοί	3.349.203	3.361.198	3.336.006	3.256.297	3.260.148	3.247.446
Ποσοστό ανεργίας	26,3	27,4	25,8	24,0	23,4	20,8

Εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας κατά μήνα, Δεκέμβριος 2004-2017

Οι τιμές που σημειώνονται στη καμπύλη αναφέρονται στον μήνα Δεκέμβριο κάθε έτους

Ποσοστό (%) ανεργίας κατά φύλο, Δεκέμβριος 2012-2017

Φύλο	Δεκέμβριος					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Άνδρες	23,6	24,4	22,8	20,7	19,8	16,9
Γυναίκες	29,9	31,2	29,5	28,1	27,9	25,8
Σύνολο	26,3	27,4	25,8	24,0	23,4	20,8

Ποσοστό (%) ανεργίας κατά ομάδες ηλικιών, Δεκέμβριος 2012-2017

Ομάδες ηλικιών	Δεκέμβριος					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
15-24	58,8	57,2	51,2	50,1	46,7	45,0
25-34	33,8	36,2	33,8	30,5	29,6	25,9
35-44	23,0	24,1	22,9	20,6	20,2	18,7
45-54	19,6	20,6	20,7	19,7	18,7	16,2
55-64	15,9	17,5	16,5	19,2	19,9	16,9
65-74	7,3	10,4	11,6	11,6	14,3	10,8
Σύνολο	26,3	27,4	25,8	24,0	23,4	20,8

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ. (2017). Έρευνα Εργατικού Δυναμικού: Δεκεμβρίου 2017.
Ανακτήθηκε 10-04-2018 από <http://www.statistics.gr>

Γιάννης Κουνέλης, Έκθεση στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, 2012

Γ Συμπληρωματικές Δραστηριότητες

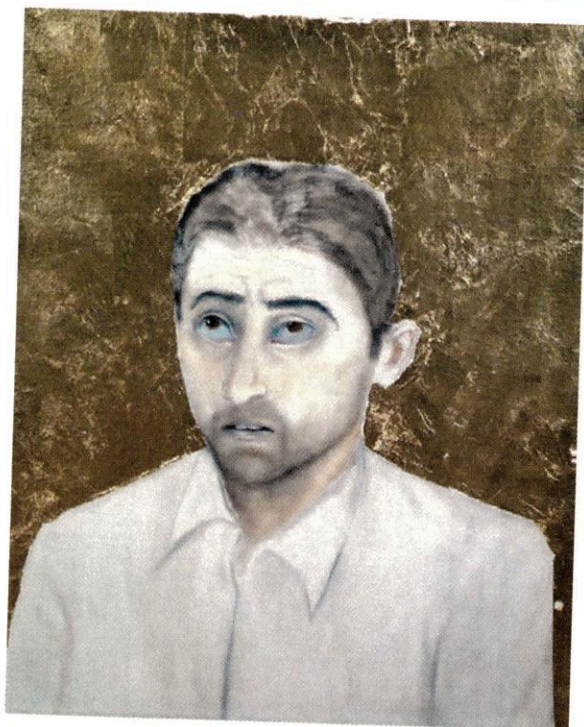
A

Η ψυχοκοινωνική οπτική της ανεργίας

Αφού μελετήσετε τα ακόλουθα κείμενα, να συζητήσετε τις ψυχολογικές και κοινωνικές διαστάσεις της ανεργίας.

Πράγματι, από το 2008 έως σήμερα, ανακαλύπτουμε ότι η οδύνη του κόσμου της εργασίας δεν είναι βίωμα αποκλειστικά των ανέργων. Η οδύνη της εργασίας-ανεργίας διαπερνά πλέον το σύνολο του πληθυσμού, είναι ο κοινός τόπος ανέργων και εργαζομένων. Οι λίγοι προνομιούχοι που κατέχουν μια, επισφαλή συνήθως, θέση στην αγορά εργασίας, εργάζονται μέσα σε κλίμα φόβου, παρατεταμένου στρες και άγριου ανταγωνισμού που αφαιρεί από την εργασία κάθε ανθρώπινη διάσταση. [...]

Μια άλλη παράμετρος είναι η σχέση ανάμεσα στην ανεργία και την ψυχική ασθένεια. Η απώλεια της εργασίας συνδέεται με καταθλιπτική και αγχώδη συμπτωματολογία, κατάχρηση αλκοόλ, τάσεις αυτοκτονίας και αντικοινωνική συμπεριφορά. Ευρήματα μελετών δείχνουν επίσης σαφή συσχέτιση ανάμεσα στην εργασιακή επισφάλεια και την εκδήλωση κατάθλιψης, υπογραμμίζοντας πως η αβεβαιότητα και ο φόβος της απόλυσης μπορεί να αποτελέσουν σημαντικότερη αιτία για την εκδήλωση κατάθλιψης. Επομένως, η επίδραση της οικονομικής κρίσης στην ψυχική υγεία είναι ένα πολύπλοκο φαινόμενο που απαιτεί ενδελεχή διερεύνηση των μηχανισμών που την απαρτίζουν.

Πηγή: Κορωναίου, Α., και Σακελλαρίου Α. (2017). Στην απέναντι μεριά του τείχους: Το πέρασμα από την εργασία στην ανεργία. Στο: Χ. Καρακιουλάφη, και Μ. Σπυριδάκης (Επιμ.), *Κοινωνία, ανεργία και κοινωνική αναπαραγωγή*. Αθήνα: Gutenberg.

Εδουάρδος Σακαγιάν, *Απελπισμένος άνθρωπος 1*, 2008

